

משרד החינוך

מינהל עובדי הוראה
אגף א' לפיתוח מקצועי
לעובדי הוראה

המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי

המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך יסודי
אגף א' לחינוך על יסודי

מינהל תקשוב,
טכנולוגיה ומערכות מידע
אגף טכנולוגיות מידע

אוריינות טכנולוגית ודיגיטלית

Digital Literacy, Coding & Robotics

פרק אתיקה ומוגנות בסביבה מקוונת

משרד החינוך

מינהל עובדי הוראה
אגף א' לפיתוח מקצועי
לעובדי הוראה

המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי

המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך יסודי
אגף א' לחינוך על יסודי

מינהל תקשוב,
טכנולוגיה ומערכות מידע
אגף טכנולוגיות מידע

תחומי אוריינות שילמדו כתחום ייחודי א.6. אתיקה דיגיטלית ומוגנות בסביבה מקוונת

רקע למושג

אתיקה ומוגנות ברשת ("נטיקה") מבוססות על המושגים המוכרים – אחריות ואחריותיות (Responsibility & Accountability) הקשורים ביישום נורמות תרבותיות (גלובליות ומקומיות) בכל התנהלות בין-אישית במרחב הציבורי בהקשר של עבודה, לימודים או קיום חיי חברה. מושגים אלה "לובשים פנים חדשות" בעידן Web 2.0 המאופיין בשימוש במנועי חיפוש אוטומטיים לאיתור מידע, קיום רשתות תקשורת מגוונות בין אנשים או חברות, מידע אישי המופץ במרחב המרשתת, הפצה מהירה של מידע המוצג באמצעות מולטימדיה עשירה ועוד. השאלות המעסיקות כל אדם בעידן הזה קשורות באחריות על המידע: מיהו האחראי למידע שהופץ? מי מגן עליו? ובאחריותיות: מי אשם במקרה של נזק או פגיעה? מעצב האתר? המשתמשים? הטכנולוגיה עצמה? איך פועלים במקרה של חוסר התאמה בחוקי הגנת הפרטיות הנהוגים במדינות שונות בקהילה בין-לאומית שנוצרה במרחב המקוון? (Ess, 2013; Simon, 2015).

הגדרה- אתיקה דיגיטלית ומוגנות ברשת

אתיקה דיגיטלית ומוגנות ברשת היא יכולת אישית של האדם להתנהל באופן אחראי בסביבה המקוונת וליישם נורמות חברתיות המונעות מצבי פגיעה ביחס לעצמו וביחס למשתמשים אחרים (אבני ורותם, 2011).

שתי נקודות מבט לאתיקה ולמוגנות ברשת – של המשתמש ושל קובע המדיניות. שניהם נדרשים ליישם אחריות ואחריותיות בכל התנהלות במרחב הציבורי המקוון. קיים הבדל באופי התפקידים שממלא כל אחד מהם. **קובעי המדיניות** נדרשים להתוות קווים מנחים ליצרי מערכות טכנולוגיות. לדוגמה – להנחות מתכנני מאגרי מידע רגישים לשמור על פרטיות המידע ולהגיב במהירות על שינויים הנובעים מכניסת טכנולוגיות חדשות (או משינויים שנגרמים בעקבות התנהלות המשתמשים, כגון פריצה למאגרי מידע רגישים), לעסוק בשאלות הנוגעות לחסימת חופש המידע באינטרנט (ראה [דוגמאות באתר איגוד האינטרנט](#)).

מנקודת המבט של **המשתמשים** – עליהם לקבל החלטות בכל רגע שבו הם פועלים במרחב המקוון. לדוגמה:

- במי נוכל לבטוח בשמירה על פרטיות המידע האישי או המשותף שהעלינו למרשתת?

משרד החינוך

מינהל עובדי הוראה
אגף א' לפיתוח מקצועי
לעובדי הוראה

המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי

המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך יסודי
אגף א' לחינוך על יסודי

מינהל תקשוב,
טכנולוגיה ומערכות מידע
אגף טכנולוגיות מידע

- האם צ'ט בתוך קבוצת ווטסאפ הוא "מרחב פרטי" או "מרחב ציבורי"? והאם מותר לי לספר על התוכן ששותף בו לאחרים? מה עליי לעשות אם השתתפתי כצופה במקרה של ביוש ("שיימינג") במדיה החברתית?
- איך נשמור על זכויות היוצרים ברשת? מתי מותר לי להשתמש בתמונה שמצאתי באינטרנט? האם מותר לי גם לשנות אותה? איזה קרדיט מגיע למי שפרסם את התמונה? האם כשאני מעלה מידע שיצרתי למרשתת, מגיעות לי זכויות יוצרים? איך אני מסמן את המידע שלי? מה הם הסימונים המקובלים?

מיומנויות:

1. התנהגות בהתאם לכללי האתיקה והמוגנות שנקבעו בחוזרי מנכ"ל משרד החינוך.
2. זיהוי מצבי סיכון ופגיעות ברשת, כגון התחזות, גניבת זהות, בריונות, הסתה, דיג (Fishing), התמכרות לשירותי רשת.
3. דיווח על פגיעה בתוך בית הספר: דיווח על פגיעה בפרטיות והפרת זכות יוצרים בתוך בית הספר.
4. דיווח על פגיעה והפרת זכויות יוצרים מחוץ לבית הספר לגוף מוסמך (לדוגמה: "כפתור אדום").
5. כתיבת תגובות בצורה מכבדת במרחב המקוון.
6. ציון מקור המידע ומתן קרדיט ליוצר.
7. הימנעות מפגיעה במידע, בפרטיות ובציוד טכני של הזולת או זה הנמצא ברשות הרבים (אוריין אתיקה דיגיטלית ומוגנות ברשת אינו פורץ לאתרים, אינו חודר למידע של הזולת, אינו שותל וירוסים ואינו פוגע בתיקיות של אחרים).
8. התקנת יישומים, תוספים ותוכנות ממקורות אמינים בלבד.
9. סיסמאות: שימוש בסיסמה "חזקה".
10. הפעלת שיקול דעת מתמיד בכל הקשור להתנהלות אישית ברשת תוך כדי שמירה על ערכי כבוד האדם, על הגנת הפרטיות ועל הקניין הרוחני.
11. הפעלת שיקול דעת, יכולת הבחנה והערכה של מידת אמינות המידע הנמסר ברשת.
12. הפעלת שיקול דעת בבחירת שיטות וכלי צנזורה תוך כדי הבנת הסכנה במניעת גישה למידע מול הצורך בהגנה על משתמשים שונים.
13. הפעלת שיקול דעת בהתחברות לקהילה וירטואלית, לדיון, לרשתות חברתיות וכדומה.
14. הבנת ערך הקניין הרוחני מול הערך של זכות הציבור ליהנות מיצירות שהן חלק ממורשתנו ומעולמו התרבותי והפעלת שיקול דעת מתמיד בבחירה בין שני הערכים הללו.
15. הבנת ערך הזכות לפרטיות וערך זכות השליטה של האדם בכל הנוגע למידע המתפרסם על אודותיו, על החלטותיו ועל המרחב הפרטי שלו.
16. הבנת הערכים הקשורים לחופש המידע ולחופש הביטוי והפעלת שיקול דעת בהעמדת ערכים אלו בפועל מול סכנת הפגיעה בערכים, כגון כבוד האדם, הזכות לפרטיות וההתנגדות להסתה, לגזענות ולהפצת שנאה.

משרד החינוך

מינהל עובדי הוראה
אגף א' לפיתוח מקצועי
לעובדי הוראה

המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי

המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך יסודי
אגף א' לחינוך על יסודי

מינהל תקשוב,
טכנולוגיה ומערכות מידע
אגף טכנולוגיות מידע

17. הבנת משמעות התכתבות בקבוצה – רלוונטיות לנושא הקבוצתי, הימנעות מהערות אישיות, צמצום הודעות ותגובות להכרחי, שימוש בהודעה פרטית ולא בקבוצה.
18. הבנת משמעות ה"עקבות הדיגיטליים" והשפעתם על התדמית/זהות דיגיטלית.

ידע בנושאי זכויות הפרט וקניין רוחני

1. ידע על כללי האתיקה והמוגנות הייחודיים למערכת החינוך כפי שהופצו בחוזרי מנכ"ל.
2. ידע על כללי הזהירות ויכולת לנהוג על פיהם כאשר מתרחשת סיטואציה המסכנת את האדם או את חבריו.
3. ידע על ערוצי סיוע ומנגנוני דיווח אנושיים וטכנולוגיים שבהם אפשר להיעזר בעת זיהוי סכנה, איום או פגיעה.
4. ידע על כלים ושיטות טכנולוגיות לאבטחת מידע במחשב האישי ובמרחב הדיגיטלי הציבורי.
5. ידע על חוקים הנוגעים לזכויות הפרט ברשת: הגנת הפרטיות, קניין רוחני, כבוד האדם, חופש המידע וחופש הביטוי והתנהלות על פי החוקים הללו.
6. ידע על שיטות מקובלות להגנה על זכויות ברשת, כגון Creative Commons, "קוד פתוח" וכדומה.
7. ידע על כללי בסיס לשימוש הוגן בתכנים המצויים ברשת (תמונות, סרטונים וטקסטים).
8. ידע על מקורות מידע לשימוש חופשי.

מקורות לאתיקה ומוגנות בסביבה מקוונת:

אבני, ע' ורותם, א' (2011). אוריינות אתית בעידן הדיגיטלי – ממימונות לתפיסת עולם, מיזם מתקוונים לאתיקה.

בירנהק מ' (2010). מרחב פרטי: הזכות לפרטיות בין משפט לטכנולוגיה. נבו הוצאה לאור.

משרד החינוך – חוזרי מנכ"ל בנושא אתיקה ומוגנות במרשתת.

AoIR – Association of internet researchers <http://aoir.org>

Educational Technology and Mobile Learning- 10 Must Have resources to teach about copyright & fair use.

<http://www.educatorstechnology.com/2013/02/10-must-have-resources-to-teach-about.html>.

Ess, C. (2013). Digital media ethics. Polity.

Reindal, S. M. (2016). Discussing inclusive education: an inquiry into different interpretations and a search for ethical aspects of inclusion using the capabilities approach. *European Journal of Special Needs Education*, 31(1), 1-12.

Simon, J. (2015). Distributed epistemic responsibility in a hyperconnected era. In *The Onlife Manifesto* (pp. 145-159). Springer International Publishing.